

PASSUTH KRISZTINA

Anna Mark és köre

Hogyan is kezdődött Márkus Anna pályafutása? Ő maga számol be róla a Cserba Júliának adott interjúban, a Fővárosi Képtárban 2004-ben rendezett kiállítása alkalmából. „A szürrealizmus, alapvető szellemi problematikájával együtt, megszűnt érdekelni, kiment alóla az ott-honi karkai világ. Elkezdtem rendkívül vékonyan, lazúrosan festeni, úgy, ahogy a reneszánszban festettek: fehérrel festettem alá, ami a képnek mélyről jövő fényt adott, bizonyos részek meg voltak világítva, de nem látszott, hogy honnan. Ebből az egész korszakból semmim sem maradt... (...) Azután jött egy nagy változás. Elkezdtem nagyon vastagon festeni, de csak azokra a formákra raktam sok festéket, amelyek a kép struktúráját adták. Ez sem elégtett ki, és rájöttem, hogy azt szerettem volna elérni, hogy a formák kiemelkedjenek, és vetett árnyékuk legyen. Reliefeket akartam.” – mondta Anna, s ehhez tartotta is magát, legalábbis egy hosszú ideig, a hetvenes években. Azaz a festő nem képeket alkotott, hanem szántszándékkal reliefeket, azaz eleve a térbe, térhatásra tervezett műveket, méghozzá leginkább színek nélkül, azaz feketében és fehérben. Ami valójában ellentmond a festmény kritériumainak, s a több évszázados, bevett szokásoknak.

Hogy mi volt mindezzel a célja, azt is megmagyarázta: úgy érezte, hogy képeit nem megfesteni, hanem megépíteni szeretné. A tervezés, építkezés, struktúra már igen korán egyik alapelve lett – egyszerre cél és követelmény, amit meg kell valósítania. A szerkesztés távol állt minden rögtönzéstől, spontán megnyilatkozástól, könnyedségtől. Nyilvánvalóan valamilyen férfias igényt foglalt magába, amit önként vállalt fel, s ami olyanfajta tartást biztosított számára, amivel korábban nem rendelkezett. Mindamellet még új technikai követelményeknek is eleget kellett tennie azért, hogy célját elérje: a képet olyan anyagból kellett megformázni, aminek textúrája van, s felületén nem színek, hanem a fény és árnyék adnak ki egy sajátos mintázatot. Magát az anyagot is neki kellett előállítania, hogy a megfelelő hatást elérje, mert ezt a festék-anyagot készen, üzletben nem lehetett beszerezni, csak saját kísérletezésének köszönhetően otthon előállítani, és farostlemezre rádolgozni.

A „fehér a fehérben” vagy fehér a fehéren, illetőleg feketén a maga puritán dísztelenségében szinte architektúrahatást nyújt, s evvel valahogy időtlenné, kortalanná is válik. Az így születő reliefeknek nemcsak tapintható, érzékelhetően megmunkált felületük van, hanem egyúttal bizonyos súlyuk is, ami nem könnyíti meg a velük való foglalkozást.

Mindez érthetővé teszi, hogy a művész más anyagokkal, más technikákkal, más színekkel is kísérletezett: a könnyen kezelhető papírral, a kadmiumvörös olajfestékkel és rajzokkal. Mindamellet a felületi és a térhatás mindig versenyben volt egymással, egyik sem zárta ki egészen a másikat. A monokróm színhatás még erősítette a felülethatás jelentőségét. Bármilyen egyszerű, igénytelen anyagokkal is dolgozott a művész, mindig valami nagyobb, monumentális kompozíció, szerkezet felé haladt. Mintha épületekre, építészetre utalt volna: olyanokra, amelyeket a görög szigeteken látott: világítóan fehér falakra, fehér lépcsőkre, olyan

helyekre, ahol a „kint és bent”, a külső és belső tér összekapcsolódik. Ahogy ő maga mondja az interjúban: „Munkám építészeti jellegű”.

S éppen ez teszi lehetővé, hogy olyan művésszel találja meg a közös hangot, a közös kifejezési formát, aki fotográfus, és építészet fotográfált: a magyar Lucien Hervével, aki régi jó barátja volt, s számtalan találkozásuk, közös élmények, látványok befogadásának köszönhetően a szemléletük, látásmódjuk is hasonlóan alakult. Együttes tárlatukon csak erősítették egymás hatását, kifejező erejét.

Ha azt keressük, hogyan vált azzá a jelentős, Párizsban elismert művésszé Anna Mark, akinek képeit Lucien Hervé fotóival együtt többször (így 2003 februárjában Toulonban is) bemutatták, s még számos más francia, német galériában s magyar múzeumban is, ha tehát gyökerei, szellemi, kulturális forrásai után kutatunk, akkor természetesen Budapestre kell visszamennünk, ahol Anna fiatalkorában élt. S itt persze sok olyan ember volt, aki közel állt hozzá – leginkább talán a családja, s a művészettörténész Mándy Stefánia, Vajda Lajos monográfusa, akitől évekig művészettörténetet tanult. De közel álltak hozzá egyes helyek is, amelyekhez kötődött. Ahogy maga mondta később: „A hely nagyon fontos számomra. Munkám építészeti jellegű... főleg régi házakhoz kötődöm”. A „régik házak”-at nem annyira Budapesten, mint inkább Szentendrén találta meg, s olyan kisebb, Duna-menti falvakban, mint például Szigetmonostor. Ezeknek a házaknak a hangulata mindmáig megőrzött valamit eredeti varázsukból. Anna nem tartozott az Európai Iskolához, amely 1945-ben született, és legjobb művészei Szentendrét és vidékét látogatták és építészeti motívumait vagy a rácsok, kutak szilüettjeit képeikbe beépítették. Mindamelllett, hogy Anna Mark fiatalabb volt, mint az Európai Iskola tagjai, összebarátkozott velük akkor vagy valamivel később, elsősorban talán Bálint Endrével. Az Európai Iskola szellemisége is megérintette, s aztán azok barátsága, szerelme is, akikhez különösen közel került, mint Pilinszky János. Mindez még az ötvenes évek környékén történt, s Anna ekkoriban az Állami Bábszínházban dolgozott, díszleteket festett, s a legjobb társaságban volt, ahová tartozott többek közt: Jakovits József, Ország Lili, Bródy Vera, s a bejáró írók, művészek (mint Korniss Dezső stb).

Ekkoriban – mint ahogy később visszaemlékszik rá – az európai kortárs művészetről szinte semmit nem lehetett tudni, nem voltak sem könyvek, sem kiállítások, szinte semmilyen híradás. Anna emlékeiben egyetlen Picasso-könyv él, amit akkoriban kézről kézre adtak (a szerzőre nem hivatkozik), elképzelhető, hogy ez egy hazai kiadás volt: Kállai Ernő Picassomonográfiája, ami 1948-ban jelent meg. Az akkori „könyv-éhség”-re Annán kívül is sokan visszaemlékeznek: ez odáig ment, hogy még 1959-ben is a Múcsarnokban rendezett francia könyvbemutató legszebb darabjait a látogatók – főként diákok és művészek – egyszerűen ellopták, mint ahogy ezt a 2020-ban Szentendrén rendezett *A nagy könyvlopás* című tárlat és katalógus nagyon plasztikusan bemutatta.

Ezt az élményt Anna Mark már nem élte meg – 1956-ban hagyta el az országot, majd Saarbrückenben, végül Párizsban telepedett le, s ma is itt dolgozik, alkot, él. Számos magyar barátja, vendége van, az emberi kapcsolatokat nagyon fontosnak tartja, s mindenki örül, ha beszélhet vele.

A számára olyan fontos régi városka, Szentendre Ferenczy Múzeuma a következő nyáron nyitja meg kapuit Anna Mark előtt, hogy – annyi év eltelte után – bemutassa Párizsban született alkotásait.